

милосердю.

Проте робота з лідерами, якщо й має місце в окремих навчальних закладах, систематично не проводиться. На запитання анкети “За якою програмою Ви працюєте з лідерами учнівського самоврядування?” 79 (65%) респондентів відповіли, що жодної спеціальної програми не реалізують. Сьогодні шкільна і позашкільна практика конче потребує розроблення програм підготовки лідерів-старшокласників, які б мали соціально орієнтоване спрямування щодо надання практичної допомоги учнівській молоді в організації роботи органів учнівського самоврядування. Відповідна програма розроблена автором і буде апробована в процесі формувального педагогічного експерименту в м. Кривому Розі Дніпропетровської області.

Г. Й. Котлярчук

ФОРМУВАННЯ ЕКОЛОГІЧНОЇ СВІДОМОСТІ НА УРОКАХ УКРАЇНСЬКОЇ ЛІТЕРАТУРИ – ВАЖЛИВИЙ ЕЛЕМЕНТ СУЧАСНОГО ВИХОВНОГО ПРОЦЕСУ

Найважливішою проблемою сучасності є кризова ситуація, яка склалася навколо екологічного питання. Це турбує кожену державу, кожену націю і українців зокрема. Першочерговим завданням всього людства є кардинальна зміна ставлення людини до природи, формування в неї екологічної свідомості. Одним із оптимальних шляхів подальшого існування людства є стійкий розвиток, спрямований на збалансоване розв’язання соціально-економічних завдань і проблем збереження природного середовища з метою забезпечення потреб майбутніх поколінь. Значну роль у цьому відіграють навчальні заклади усіх типів і рівнів, а особливо загальноосвітні.

Основним стратегічним напрямком розвитку екологічної освіти сьогодні є розробка наукових основ та навчально-методичного забезпечення неперервної екологічної освіти на базі Національної доктрини розвитку освіти у XXI столітті [1], Концепції екологічної освіти України [2], Закону України “Про загальну середню освіту” [3], здобутків української та зарубіжної педагогічної практики. Очевидним є той факт, що без виховання екологічно грамотних і національно свідомих громадян розв’язати екологічні проблеми неможливо. Це є обов’язком кожної культурної людини, складовою частиною її світогляду, який потрібно виховувати ще з дитинства. Необхідно переконати кожного у необхідності виконання елементарних правил природокористування в побуті, на лоні природи і на робочому місці. Саме від рівня сформованості екологічної свідомості залежить, чи зуміємо ми відродити навколишнє середовище, або хоча б перестанемо наносити йому шкоду.

Ідеї неперервної екологічної освіти розкриваються в роботах вітчизняних та зарубіжних педагогів і психологів, таких як М.І. Дробноход, В.В. Вербицький, Б.Т. Лихачов, Е.В. Гірусов, І.А. Зязюн, В.С. Крисаченко, М.М. Моїсеєв, Н.Г. Ничкало, Н.Ф. Реймерс, Г.П. Пустовіт, В.В. Рибалко та ін. Вони акцентують увагу на необхідності змін в екологічній освіті та вихованні, що відповідали б закономірностям розвитку екологічної свідомості старшокласників. Проблеми екологічного виховання старшокласників

розглядалися у працях вітчизняних вчених А.В. Миронова, А.Н. Некос, Н.В. Гнилуші, Г.С. Тарасенко, Н.В. Лисенко, О.С. Сластьоніної, Г.С. Данилової та ін. Та все ж, у зв'язку з безперервним розвитком суспільства і посиленням його впливу на навколишнє середовище, вона і надалі залишається актуальною та такою, що потребує постійного дослідження й удосконалення.

Аналіз наукової літератури свідчить, що до цього часу не приділялося достатньо уваги психолого-педагогічним умовам формування екологічної свідомості учнів в умовах педагогічної практики. Її формування пов'язане, насамперед, із перетворенням уявлень про природу із зовнішнього знання на внутрішнє, особистісно значиме. Свідомість повинна виступати на рівні особистісних смислів. Лише за цієї умови виникає духовний зв'язок людини зі світом природи.

Досліджуючи психологічні умови розвитку екологічної свідомості, О.С.Мамешина визначає її як вищий рівень психічного відображення природного та штучного середовища, свого внутрішнього світу, рефлексії щодо місця та ролі людини в світі природи, а також здатність до саморегуляції цього відображення [4]. Екологічна свідомість зумовлена зовнішніми, незалежними від людини екологічними чинниками, що відбиваються крізь призму її внутрішнього світу, реалізується у ставленнях людини до середовища, обумовлює поведінку на основі саморефлексії. Як зазначає Н.В. Лисенко, для того, щоб сформувати екологічну свідомість, засвоєні знання у формі уявлень, понять, поглядів та ідей повинні трактувати об'єкти та явища природи у відносинах “людина – природа – суспільство” як єдине, цілісне і неподільне утворення, яке функціонує у взаємній зумовленості всіх його складових частин [5].

Отже, ми мусимо постійно шукати нові шляхи виховання в учнів на уроках української літератури екологічної свідомості, адже вона реалізується через людський світогляд і є невід'ємною сутністю людського досвіду. Слід розробити навчально-методичне забезпечення цих уроків для організації системи безперервної спадкоємної екологічної освіти, яка базується на комплексному вивченні предмета з використанням міжпредметних зв'язків та з врахуванням вікових індивідуально-психологічних особливостей школярів.

Література:

1. Державна національна програма “Освіта” (Україна ХХІ століття). –К., Райдуга, 1994. – 287 с.
2. Концепція екологічної освіти України // Директор школи, - 2002. – №16.
3. Закон України “Про загальну середню освіту” //Голос України. – 1999. – 23 червня.
4. Мамешина О.С. Психологічні умови розвитку екологічної свідомості старшокласників у системі позашкільної освіти / О.С. Мамешина: автореф. дис. канд. пед. наук: 19.00.07 / Інститут педагогіки і психології професійної освіти АПН України. – К., 2004. – 25 с.
5. Лисенко Н.В. Еколого-педагогічна культура вихователя дошкільного закладу / Н.В. Лисенко. – Івано-Франківськ: Вид-во “Плай”, 1994. – 243 с.